49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1192–3 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 18/31 ՄԱՅԻՍ 1905 26 ԲԼՊԻՒԼ, ԷՎ.Վ.Է. 1325 – 18 ՄԱՅՍ 1321

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պաղչէ Ալի Ճատէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն արուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
اومنیه یومی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : اوهانس قرجه
اداره‌خانه‌سی باب‌عالی جاده‌سنده‌ه نومرو ۳۸

ԳԻՆ ԵՒ ԿԱՐԳ
Տարեկան Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար 80 գր. 50 գ.
Գաւառներու համար 108 » 60 »
Արտասահմանի համար 25 ֆր. 18 ֆր.
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 գրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մանաւորապէս պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԾՆՈՂՈՒ ԼՈԳԱՆՔ ԸՆԵԼ

Հիները մարդուն համար անհրաժեշտ կը նկատէին լուսորդութիւնը և կարդալ գրել չգիտցողի մը հաւասար կ'արհամարհէին լողալ չգիտցողը։

Մեր օրերն ալ, թէեւ կարդալ գրել չգիտցողներուն թիւը տակաւին շատ է, սակայն թուով աւելի շատ են անոնք որ լողալ չեն գիտեր։ Ուստի կրնանք առանց խղճահարութեան ըսել որ լուսորդութեան արհեստը հին ատենները ի վեր յառաջդիմած չէ։ Միայն Մեծն Բրիտանիոյ բնակիչները միւս ազգերուն չափ զանց ըրած չեն լուսորդութիւնը։ Իրենց ամէնէն նշանաւոր բանաստեղծներէն մէկը, Լորտ Պայրընը, վերջին դարուն սկիզբը չվիրտորոգեց Լէանդրի առասպելական շահատակութիւնները։ Նոյնպէս իրենց քաջարի նաւաստիներէն մէկը չէր, նաւապետ Ուէպ, որ Զայլտ Հարօլտի անուանի հեղինակին քաջագործութիւնները գերազանցելով, ապէց 30 տարիի չափ առաջ Մանչէն անցաւ լողալով և երկար ատեն իրաւամբ Անգլիոյ ափերը եղաւ։

Սակայն պէտք է ըսենք որ լուսորդութեան առաջին դպրոցը 1785ին հաստատուեցաւ Բարիզի մէջ, Սէն Լուի կղզիին ծայրը, Թիւրքուէն անուն ազատարարի մը կողմէ։ Լուսորդութեան ջերմ բարեկամ ըլլալով, լողալ չգիտցողներուն համար կը գործածէր սա խօսքը զոր Կիկերոն ըսած է ազէսանէրուն համար։ — «Ո՛չ կարդալ սովրեցաւ, ոչ լողալ»։ Եւ լուսորդութեան մասին իր նախապատուութիւնը ցոյց տալու համար կ'աւելցնէր. «Աւելի աղէկ է լողալ գիտնալ քան թէ կարդալ»։

Եւ սակայն եթէ լուսորդութեան արհեստը մեծապէս օգակար է ծովու լոգանք ընողներուն համար, ինք առանձինն չի բաւեր այդ լոգանքներուն լաւ արդիւնքներէն օգուտ քաղել տալու համար։

Ծովու լոգանքէն ապասուած արդիւնքն առաջ բերելու համար պէտք է մանաւոր կանոններու հպատակիլ և երբեք չհեռանալ անոնցմէ։ Շատ պարագաներու մէջ, եթէ ոչ միշտ, ծովու լոգանքներուն վերագրուած անպատեհութիւններն ու արկածները այս կանոններուն զանցառումէն միայն առաջ կուգան։ Ուստի դարմանումի այս եղանակէն օգտուելու համար պէտք է հետեւիլ սա քանի մը կանոններուն ու լոգանքի ատեն պէտք է նկատի առնել նախ տեղը, յետոյ եղանակը, տեւողութիւնը և վերջապէս ամէնէն պատշաճ եղանակները, կարելի եղածին չափ շատ օգտուելու համար այս լոգանքներէն։

Կ. Պոլսոյ կլիման և մանաւանդ տեղագրութիւնը մեծ առաւելութիւններ կ'ընծայէն ծովու լոգանք կատարելու համար։ Կ. Պոլսոյ արուարձանը կազմող ամէն գիւղերն ալ յարմարութիւն ունին և ամէն ոք կրնայ իր ճաշակին և իր դիրութեանը համաձայն ընտրել այս ինչ կամ այն ինչ տեղը։

Սակայն օդին և մանաւանդ կլիմայի միօրինակութեան դէմ, պարտաւոր ենք նախապատուութիւնը տալ Միջերկրականի կղզիներուն և մանաւանդ Իշխանաց կղզիներուն։ Հոն, ծովափունքին անհատնում դիրքը կը բազմացնէ շփման կէտերը հովերուն հետ որոնք ամէն կողմէ կուգան և ամենաբարձր աստիճանով ծովային նը-կարագիր մը կուտան կղզիներուն, մինչդեռ Վերին Վոսփորի մէջ՝ եզերքներուն գրէթէ չիփչիսակ ուղղութիւնը կը նուազեցնէ հովն ստացող ափունքին ընդարձակութիւնը, թէեւ այդ հովը Սեւ ծովէն կուգայ։ Ուստի վերին Վոսփոր կղզիներուն չափ առողջաւէտ պայմաններ չի ներկայացներ լոգանքի տեսակէտով։

Տեղւոյն ընարութենէն ետքը, կը մնայ եղանակն ընտրել։ Միշտ նախապատիւ է ծովեզերք հաստատուելէ քանի մը օր ետքը միայն սկսիլ լոգանքի, որովհետեւ մարդ ո՛րչափ ալ վարժ ըլլայ ծովեզերեայ տեղերու, պէտք է 3—4 օր սպասել ծովային կլիմային ընտելանալու համար։ Այս քանի մը օրերէն ետքն է միայն որ ծովու լոգանքը կրնայ օգտակար ըլլալ, մանաւանդ եթէ մարդանք ալ կատարուի իրրեւ օժանդակ լոգանքին։

Ընդհանրապէս, կարելի է շարունակ երեք ամիս ծովու լոգանք ընել նպատաւոր կերպով։ Սակայն խիստ տաք եղած ատեն, ինչպէս նաեւ աշնան անձրեւներու մէջողին լոգանքէ զգուշանալու է։ Ցունիսէն մինչեւ Օգոստոս կարելի է լոգանք ընել և Սեպտեմբերի վերսկսիլ։ Պէտք չէ սակայն չափազանց երկարել այս դարմանումը, որու մէջ յաջեցումի նշաններ են յոգնութիւնն և ընդհանուր գրգռութիւնը։ Ուստի ծովու լոգանքի եղանակը վեց շաբաթը կամ երկու ամիսը անցնելու չէ։ Նաև, դեռատի տիկինները երբեմն դադրեցնելու են լոգանքը շատ չյոգնելու համար, և յետոյ վերսկսելու են։ Մնայորդ, կնոջ համար լոգանքն ընդմիջելու ուրիշ պատճառներ ալ կան զոր բնութիւնը կը պահանջէ։ Ուստի կիները պէտք է որ երկու շրջանի բաժնեն լոգանքի դարմանումը։

Դալով լոգանքի յատուկ տարիքին, զոր կը պահանջէ պատշաճութիւնը, պէտք է բաղկանայ թէեթեւ հիւանդոյէ մը և պէտք չէ որ մարմնոյն փակչի, որպէսզի ծովին ջուրը ուղղակի շփման մէջ ըլլայ մարթին հետ։ Դիւրութիւն բոլորովին բաց ըլլալու է, և ո՛չ թէ մոմազօծ կաւով մը ծածկուած, ինչպէս սովորութիւն ունին կիները, լոկ պէշրանքի համար։ Լոգանք ընելու ժամն ալ կարեւոր է։ Պէտք է առաւաւտ ժամը 9ին և կէս օրին միջեւ կատարուի կամ կէս օրէ ետք ժամ 3ին և 5ին միջեւ։ Երբեմն, մանաւանդ տղոց համար, կէս օրէ ետքի այս լոգանքները տանելի կ'ըլլան Ջուրին բարեխառնութեանը պատճառով։ Ընդհանրապէս առաւաւտեան նախաճաշէն մէկ կամ երկու ժամ, կամ ցերեկուան ճաշէն 3—4 ժամ ետքը միայն ծով մտնելու է։

Լոգանքին յաջողութիւնը կախում ունի նաեւ այն եղանակէն որով Ջուրին մէջ կը մտցուի։ Սկզբամբ՝ բոլոր մարմինը, նաեւ գլուխը, պէտք է միեւնոյն ատեն Ջուրին մէջ մխրճել։ Գործածուած միջոցը խնդիր չէ, կը բաւէ որ այս արդիւնքը ձեռք բերուի։ Տղաքն ու տկարակազմ և զգայուն անձերը երբ իրենց ոտքը Ջուրին մէջ դնեն, պէտք է որ քանի մը դոյլ Ջուր թափել տան իրենց գլխին վրայ, որպէսզի մարմինը հետզհետէ թրջելու յոգի սովորութեան չենթարկուին։ Սմբողջ մարմնով Ջուրին մէջ մտնողը պաղի յանկարծական տպաւորութիւն մը կ'ունենայ, բայց այս տպաւորութիւնը կ'անհետի եթէ ոտքերու և թեւերու շարժում ըլլայ։ Լոգանքին տեւողութիւնը, մանաւանդ սկիզբները, պէտք է միշտ կարճ ըլլայ, — առաջին շաբաթը 5—6 մինոմում միայն, 3—5 վայրկենի տեւողութեամբ, յետոյ 5—6 վայրկեան, մինչեւ հաշուով, և յետոյ 10—15 վայրկեան, եթէ մարմինը հանդուրժէ։ Սակայն, — և այս առանձնաշնորհումը միմիայն մեր լոգացողներուն վերապահուած է Գալոյոյ կլիմայէն քաղցրութեան շնորհիւ, — լոգանքը կրնայ մինչեւ կէս ժամ և նոյն իսկ աւելի տեւել, բայց երբեք, առանց նաւակի մը ընկերակցութեան, հեռանալու չէ եզերքէն, վասնզի լոգացողը կրնայ յանկարծ սրտնքի և ոտքի մկանունքներու ցաւ մը զգալ։

Տակաւին կրնայինք ուրիշ խորհուրդներ տալ մեր ընթերցողներուն ծովի լոգանք կատարելու եղանակին վրայ, բայց գիտենք որ դարմանուելու նպատակով չէ որ ծովեզերք կ'ուղղուին շատեր, մանաւանդ բարեկեցիկ դասէն, որոնք ամառը քաղաքէն կը հեռանան և կղզի կամ վերին Վոսփոր կ'երթան։ Միւս կողմէ գիտենք որ ամէն մարդ առողջութեան մասին աւելի կամ նուազ սա կարծիքէն է թէ «ո՛ւր որ պահեցողութիւն կայ, հոն հաճոյք չկայ»։

Ուստի անտպատին մէջ քարոզած պիտի ըլլանք և ոչ զոք պիտի կրնանք համոզել որ պաշտամ վայրկենին լոգանք կատարէ կամ ծովեզերքէն չհեռանայ, ինքզինքը խզդուելու վտանգին չենթարկելու համար։

ՏՈՌԹ. Վ.ԱԼԱՆԴԷՆ ՆԱԼԲԱՍ
Բարիզի Բժշկ. Կանանէն
եւ բժիշկ պարսկ. դեսպանատան

Գրուսայի Արեւելեան Որբանոցին շուրջը «Բիւրակն»ի այս տարուան 7րդ եւ 14րդ թիւերուն մէջ ՄԻՀՐԱՆ ստորագրութեամբ երկու յօդուածներ հրատարակուած էին որոնք կ'ապահովցնէին բոլորմական ժողովուրդը թէ այդ Որբանոցին հիմնադիրը Վեր. Գ. Պաղտասարեան հաստատութեան սաներուն անուան փոխանցած է տնոց անունով նպաստաւորուած այս Որբանոցը, եւ թէ Կ. Պոլսոյ Կեդր. Ազգապետարանին վերին տեսչութեանը տակ պիտի յարատեւէ այդ հաստատութիւնը։ Արդ, «Բիւրակն» ստորագրութեամբ հրատարակուած նամակը սացած եմք այդ յօդուածներուն ի պատասխան, զոր կը հրատարակենք անկողմնակալութեամբ։

ԱՐԵՒ. ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՇՈՒՐՋ

Ցարգելի Միհրան չատ արգահատելի փաստերով է որ իր ստանձնած դատին պաշտպանողականը կը ներկայացնէ Բիւրակնի 14րդ թիւով։

Բիւրակնի 7րդ և 14րդ թիւերուն մէջ Միհրանի երկու յօդուածները՝ հանգամանան այնպիսի որոշ պարբերութիւններ կը պարունակեն որ՝ ուրիշ տեղերէ ապացոյց փնտռելու պէտք չկայ, հաստատելու համար թէ՝ թիւ 7 Բիւրակնի մէջի իր նախորդ յօդուածը, գործին իրական կացութեան անտեղեակ հանրութիւնը պատիր գաղափարներով պաշարելու բնութիւնը ունի և միեւնոյն ատեն պատճառ չտնինք պնդելու թէ յարգելի Միհրան այդ դերը ստանձնած է գիտակցաբար և մասնաւոր նպատակով մը. ընդհակառակը չեմ տարակուսիր թէ՝ «Այս խնդիրը մի անգամ ընդ միշտ լուծուած» տեսնելու փափաքն է որ խօսել կուտայ զինքը։ Բայց սիրելի Միհրան, ներեցէք որ դիտել տամ ձեզ թէ՝ մարդիկ ամէնն ալ շատ մը իրերու անտեղեակ կրնան ըլլալ, ատոր մէջ այպանելի բան մը չկայ, բայց խոհականութիւնը չի ներեր որ մէկը իր հարեւանցի տեղեկութիւններով և միակողմանի գաղափարներով՝ կրթական խիստ կարեւոր խնդրոյ մը վրայ հրապարակաւ պատգամներ սրոտայ և ինքնակոչ հեղինակութեամբ վճիռներ արձակէ։ Դուք ձեր նախկին յայտարարութեան հիմանքը և մեր համառօտ թերագրութիւնները ուշադրութեամբ քննելով փոխանակ ձեր սխալ ըմբռնումը ճանչնալու, կ'կրկնէք թէ ձեր փաստին պաշտպանութեան չափազանց եռանդէն մղեալ, ինկած էք այնպիսի հակասութիւններու մէջ, որ չէինք ապասեր ձեզ նման շրջահայեաց գրողէ մը։

Ինչ որ Ձեր թիւ 7 Բիւրակնի յօդուածէն ստորագրած և իբր հարցում ուղղած էի Ձեզ, Բիւրակնի 10րդ թիւով, դուք բոլորովին փոխելով և նորանոր հարցման մը վերածելով, նորաձեւ այդ հարցման պատասխանելու համար դերմարդկային ճիգեր կը թափէք։ Ահա թէ ինչպէս, թիւ 10 Բիւրակնի մէջ իմ յօդուածովս՝ Ձեր նախորդ յօդուածէն առնուելով ստորագրած հարցումս էր «Ուրկէ ստուգեցիք՝ այդ Որբանոցի խնդրոյն շուրջը յարուցուած ամէն առարկութիւն եւ խնդիր մի անգամ ընդ միշտ լուծուած է եւ խնդիրը զոհացուցիչ կերպով իւր վերջնական լուծը ստացած է»։ իսկ դուք ոչ Ձեր նախորդ յօդուածին ոչ ալ իմ պատասխանիս մէջ գոյութիւն ունեցած բանաձեւով հարցում մը կը հնարէք թիւ 14 Բիւրակնի մէջի Ձեր յօդուածով «Ուրկէ՝ ստուգեցիք Ձեր յայտարարած տեղեկութիւնը՝ որ կրսէ թէ որբանոցը իր կազմածովը եւ ունեցածներովը սաներուն յատկացուած է»։ ու ահա ատոր պաշտպանողականին չափազանց եռանդին մէջով, առանց զգալու անուշա Ձեր նախորդ յօդուածին պարունակած յայտարարութեանց կանխահաս և անձիդ գանելուն փասը դուք Ձեր կողմէ կը ներկայացունէք «Համաձայնութեան եւ իրաւախոհութեան մը համար եկուսցեք զիշումներու տեսիրաժեշտութիւնը» չեշտելով։ Հէնցէք մը չինուած ըլլալու փաստին կը կռթնիք և Վեր. Գ. Պաղտասարեանի համառօտ պատասխանին հետեւողութեամբ զիս կամ ընթերցողները Գրուսայի Շէրիի դատարանը կը հրաւիրէք, բայց եթէ դուք՝ պատրաստուած հէնցէքը, Շէրիի մանագէտ օրինագէտի մը քննութեան ենթարկելու յանձն առնէիք, պիտի համոզուէիք թէ՝ Ձեր ըսածին պէս, հէնցէքին մէջ ոչ թէ միայն «Ադեռագրին մէջ գտնուածներեն բանի մը բառերու պակասութիւնը» այլ՝ բուն իսկ «Որբանոցը նրպաստակին յատկացուած ըլլալու հաւանեւ Օրինական պակասութիւնն» է որ կայ։ Դուք առանց ատոնց քննութեան մտնելու, այս խնդիրներուն մի անգամ ընդ միշտ չը լուծուելուն պատասխանատուութիւնը՝ կեդրոնական ազգապետարանի և խնամակալութեան վրայքին կը վերագրէք «քամահանոյքի առումով անուշա»։ բայց Ազգապետարանն ու խնամակալութիւնը իբրեւ թէ գիտակցութիւնը ունեցած ըլլալին իրենց հանդէպ այսպիսի անտեղի յարձակման մը, Ձեր յօդուածը թերեւս մարմին իսկ առնելէ առաջ, վերջերս դումարուած ժողովին մէջ տրուած որոշումով, կանխական հերքումը տուած եղան այդ կարգի սխալ գաղափարներով տոգորուածներու համոզմանց և քննադատութեանց, որոշելով պատրաստուած հէնցէքը՝ վաւերացումը և ֆէլվան, Շէրի Շէրէֆի Օրինաց մասնագէտ օրինագէտներէ 4 անձէ բաղկացեալ Հիւքքէմներու քննութեանց ենթարկել։ Ինչ որ խնամակալութեան կողմէ տեղեկագրուեցաւ նաեւ Տնօրէն Վեր. Գ. Պաղտասարեանի, որուն այս խնդրոյն կարգադրութեան առթիւ բարի տրամադրութիւնները փոխանակ ի ձայն փողոց հրատարակելու, յանանք և սպասենք իր կողմի համակերպութիւնը տեսնելու, և ահա այն ատեն միայն խնդիրը լուծուած և գոհացուցիչ կերպով կարգադրուած ըլլալու չաղին մէջ մնած կըլլայ։

Ահա այս է, Սիրելի Միհրան, իրաց ներկայ վիճակին ճշդիւտ կացութիւնը։ իսկ ինչ որ ձեր յօդուածին մէջ կը վերաբերի Վեր. Գ. Պաղտասարեանի, որքանցը հիմնելու, 30 տարիէ ի վեր անմեղսա չարունակելու և այլ գործոց մէջ ցոյց տուած անխոնջ ջանասիրութեան մասին, մենք ալ այդ տարիէ իր հիացողներէն ենք, ոչ թէ միայն գնահատող. բայց ներեցէք որ՝ Արեւելեան Որբանոցը — ոչ է անձի — ըլլայ այն նոյն իսկ Վերապատուելի Գ. Պաղտասարեան, «անձն սկան մէկ զո ծը» յորդորելու ձեր գաղափարին համաձայն չըլլամ։ Իսկ ձեր այն թրդիակցին ալ՝ որուն որքանցին համար իրազեկէն աւելի արմատական գաղափարներ ունենալը կը գտանիք, հաճեցէք ձեր դատմները չնորհել, քանի որ նա ևս ձեզմէ ոչ նուազ թերի դիտակցութիւնը ունի եղեր, որքանցին չուրջը զարձած խնդիրներուն իրական կացութեան նկատմամբ։

Քանի մը խօսք ալ այս առթիւ «Բիւրակն»ի թիւ 16ի մէջ երեւցած Մ. Նիկողոսեան ստորագրութեամբ յօդուածին. մէկը՝ երբ հանրային խնդրոյ մը առթիւ յօդուած մը կը գրէ իր իսկական ստորագրութեամբ և երբ ինքը հանրային պաշտօնեայ մ'է, չենք կրնայ ըմբռնել թէ՝ ինչ նկատումով իր պաշտօնը չի կցեր իր ստորագրութեան. եթէ առ ի հոմանութիւն է, իր այս փափկանկատութիւնը գովելի գտնելով հանդերձ, թող ներէ ինձ եթէ խնդիրը աւելի պարզելու մտօք համարձակիմ հանդերձ, թող ներէ ինձ եթէ խնդիրը աւելի պարզելու մտօք համարձակիմ զինքը ծանօթացնել հանրութեան թէ Մ. Նիկողոսեան էֆ. Գրուսայի բոլոքական հասարակութեան ազգապետը ըլլալու պատիւը ունի. արդ՝ երբ կեդրոնական ազգապետարանը և որբանոցի խնամակալութիւնը, համահամ և համակարծիք ըլլալով, նոյն այս կէտերուն վրայ քանակցութեան մէջ են Պատուելի Գ. Պաղտասարեանի հետ, որուն ինք անտեղեակ չէ, և երբ ինքը ըստ իր յայտարարութեանց, կատարած է եղեր գործողութիւն մը որ ամէն տեսակէտով կ'ապահովէ եղեր որքանցին դէմ ոտնձգութիւններ և կը բառնայ եղեր ամէն խոչնդոտ, ինքը Մ. Նիկողոսեան էֆ. լրագրական քննադատութեան մը պատասխան ու բացատրութիւն տալէ առաջ, կը կարծէք թէ՝ իրր իր պաշտօնին պարտականութեանց գիտակից անձ, պարտ էր նախ՝ իր կատարած գործը իր պատկանած վարչութեան, կեդրոնական Ազգապետարանին տեղեկագրել պաշտօնապէս, և երբ Մ. Նիկողոսեան էֆ., իր պաշտօնին այսչափ պարզ մէկ պարտականութեան կարեւորութիւնը չէ ըմբռնած, չեմ գիտեր թէ՝ իր կողմէ կատարուած ըլլալը հաշկանած վերկիի տեսարանի մը մէջի արձանագրութեան մը իսկական և օրինական արժէքը ինչ հանկանալու ենք։

Ցաւալին այն է որ ատոնք ամէնը, խնդրոյն էական կէտը անպարզէք բաներով քօղարկելու ջանքերուն երեւոյթն ունին. մեզմէ բոլոր անոնք որ կը հետաքրքրուինք այս խնդրով, կը փափաքինք վերջնական և հաստատուն կարգադրութեան մը իրականացման, միացնելու ենք մեր ջանքերն, յօդուածովս յիշուած խնամակալութեան վերջին որոշման իրագործումին, որով թերեւս խնդիրը գոհացուցիչ և վերջնական լուծում մը ստանայ, և ատանն կը վստահացնեմ զՁեզ Տ. Միհրան և Մ. Նիկողոսեան թէ՝ Բոլոքական Ազգապետարանը ու պ. ուարման խնամակալութիւնը, եղեր թիւնն ամենայն կատարելութեամբ հեղինակութեան հանրութեան ծանուցանելու գործը ոչ Ձեզմէ կը թողուն ալ ինձի։

905 Մայիս 11/24 ԻՐԱՎ.
Կ. Պոլիս

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՌԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՐՏԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ

ՕՍՄԱՆՅԻՆ ԴԻՏՈՒՆՆԵՐ

Երկրագործութիւնը մարդկային յութեան անհրաժեշտ նիւթերը հայթայթելու արուեստն է որ բնական մտաւորական ամէն գիտութեանց առնչութիւն ունի։

Մշակական գործողութիւններու մասնաւոր մէկ թեւումը, որ երկրագործական բառարաններու և երկրագործութեան վրայ խօսող մատեանը գիրքերու մէջ յիշատակուած է, կը ցուցնէ թէ որքան դժուարին և այլազան հանգամանք մը ունի երկրագործի պաշտօնը։ Նախ հողին պատրաստութեան աշխատութիւնները կան, յետոյ սերմնացանի ու անոր պահպանութեան և հսկողութեան աշխատութիւնները, որոնց մէջ են ոռոգումները, պարարտացուցիչ նիւթերու գործածութիւնները, վնասակար միջատներու ջնջումը և երրորդ՝ հունձքի աշխատութիւնները, մաքրման և պարարտացման վերջնական աշխատութիւնները, հնձելը, կենդանական արտադրութիւնները, պարարտութիւնն ու վաճառումը, խարտոցները խուզումը, բուրդերը լուացումը, շերամներու պահպանութիւնը եւն., եօթներորդ՝ ընդհանուր վարչական աշխատութիւններ, — պէտք գործաւորներու և պաշտօնեաներու վրայ հսկողութիւն, աշխատեանց կանոնաւորում եղանակներ համաձայն, չէնքերու և գործիքներու ընտրութիւն, մեքենաներու գետեղում և ուրիշներ՝ հաշուական աշխատութիւններ։

Երկրագործութեան յատուկ գործողութիւններու այս արագ վերլուծումը ընդհանուր գաղափար մը կուտայ երկրագործին պարտաւորութեանց վրայ։ Երկրագործն իր արհեստին օգտուելու համար պէտք է որ չատ մը արհեստներու գործնական մասը սովորած ըլլայ։ Ճարտարարուեստի մէջ ամէն մարդ կրնայ չարժման մէջ դրուիլ յարմար կանոնաւորութեամբ և մաթեմատիկան ճշտութիւնով։ Բայց երկրագործութեան մէջ այսպէս չէ։ Մարդուն օդին, այսինքն դիպուածին բաժինն այնքան մեծ է որ կատարուած խառնութեան յաջողութիւնը երբեք կրնար ապահովուիլ։

Հիմա քննենք թէ երկրագործութիւնը ո՞րքան սերտ առնչութիւն նի վաճառականութեան և ճարտարարուեստի հետ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. երեսը)

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԻՐԹՕՆԸ Թիւ 80

ԷՄԻԼ ՇԱՆՊ

ԴԷՊԻ ԲԵԻԼԵՌ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԵ.

ՎԱՃՐՈՆՆԻՆԵՐՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՅԶՆԵՐԸ

Բնիկները միշտ միւնոյն ուղղութեան հետեւելով յատկապէս բարձրէն կ'արձակէին նետերը որպէս զի ո՛և է մէկու մը չհանդիպին ատոնք։ Մաքս Բանֆէլթի ու ընկերոջը հանդէպ ալ նոյն ընթացքը ունեցած էին և հիմա ալ նշան չէին առներ։ Իրենց այս նետաձգութիւնը գուցէ պարզապէս փորձել էր ապատակամարթներուն դիտումն ու զգացումը։

Բոլ Մարկոիթա որ այս խուճապին հրամատարութիւնը ստանձնած էր,

—Անձնապաշտպանութեան չդիմէք, ասաց։

Կարաւանին ամբողջ մարդիկը ծառերու տեսեւ ապաստանած՝ պահ մը սպասեցին. իսը մթութիւն կը տիրէր՝ այն ատեան սաստկութեամբ մը որ աչք աչք չէր տեսներ. Տրակոր անվերջ հաշիւներով մերթ ղէպ առաջ կը վազէր մերթ ալ ետ կ'երթար։ Բնիկները մէկ քանի անգամ ալ նետ արձակեցին ու անկէ ետք հանդարտութիւնը տիրեց։ Այս զգուշաւոր վայրենիները հիմա ալ կը կրկնէին, ինչ որ ըրած էին Մաքս Բանֆէլթի ու ընկերոջը։ Ամէն վայրկեան դար մը կը թուէր կարաւանին մարդոց համար, որոնք անստուգութեան մէջ կը տանջուէին ու չէին գիտեր թէ ինչ վերջաւորութիւն պիտի ունենար այս աչէ կապուէը։ Վտանգը բացորոշ էր. մինակ կը մնար անոր ատիճանը կշռել. վայրենիները ինչ ընթացք պիտի բռնէին արդեօք իրենց հանդէպ, մարդակո՞ր էին, պիտի յօշոտէին զիրենք, գերի՞ պիտի վարէին թէ ուրիշ անհրաւակալի տանջանքներու պիտի ենթարկէին։ Ուղեւորութեան երկարաւեւ շրջանին մէջ թէեւ հոս. եթէ ոչ գիշերուան մթութենէն օգտուելով դէպ ի ուրիշ կողմ անցնինք երթանք։

—Ի՞նչ կրնանք չանել փախչելով, կղզիին ո՞ր կողմն ալ որ երթանք, ասանք կուգան կը գտնեն զմեզ. իմ կարծիքովս վայրենիներուն յանձնուելէ ուրիշ միջոց չունինք. ընդդիմութիւնը աւելորդ է, կարելի է որ դիման մեր վրայ... և սակայն սաստիկ մութ է, եթէ կուզէք մինչեւ առաւաւ սպասենք։

—Այո՛ ես ալ ձեզի պէս կը մտածեմ, քաջայոյս եմ որ վայրենիները չարիք պիտի չհասցնեն մեզ. եթէ հրաշէն գործածելով անոնց մէկ քանին սպաննենք այն ատեն է որ վտանգը կը մեծնայ, և մարդոց վրէժխնդրութիւնը կը սաստկանայ, կղզիին մէջ սպաստանարան չենք կրնար գտնել։

Ա՛խ, եթէ առաւաւն դէմ նաւ մը երեւար ծովուն վրայ, այն ատեն ամէն բան կը փոխուէր։ Բան մը ամենէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ մեզ, արդեօք ինչ եղան Մաքս Բանֆէլթի ու Հանրի Մօնտեր, զոհուեցա՞ն թէ դեռ կ'սպրին։

—Եթէ վայրենիներուն ձեռքէն ազատած ըլլայն, անպատճառ հոս պիտի փութայն, սիրտս չատ կը նեղուի խեղճերուն համար. Մաքս Բանֆէլթի խենթութիւնը բացատրելու համար թէ՝ մեր և թէ՝ իրենց գլխուն։

—Բան մը կայ սակայն, եթէ վրատանգը մեծնալ սպառնայ, կրնանք հէնլիքսի մէջ մտնել ու անով ճամբորդել,

—Այո՛, ես ալ այդ կէտը յիշեցի, բայց այս տեղի գայքերը հոն փոխադրելը ժամանակի կը կարօտի։ Գիտէք որ բնաւ ուսելիք չմնաց հէլիքսի մէջ, ինչ կ'ընենք ետքը, անօթութենէ չե՞նք մեռնիր. և սակայն սպասե՛նք մինչեւ առաւաւ։

Ճարտարագէտին այս հրամանը գործադրուեցաւ. մինչեւ արշալոյս ամէն մարդ մնաց իր ապաստանարանին մէջ. երբ լուսցաւ ու ամէն բան յստակօրէն երեւնալ սկսաւ, Մաքս Բանֆէլթ ու Հանրի Մօնտեր դուրս եկան ծառերուն տակէն։

Այս անակնկալը այն ատիճան ցնորութիւն պատճառեց որ, կարաւանին մարդիկը պահ մը չուարեցան։ Մաքս Բանֆէլթ սակայն նշանացի հրանգով պատած ըլլալին, անպատճառ հոս պիտի փութայն, սիրտս չատ կը նեղուի խեղճերուն համար. Մաքս Բանֆէլթի խենթութիւնը բացատրելու համար թէ՝ մեր և թէ՝ իրենց գլխուն։

—Բան մը կայ սակայն, եթէ վրատանգը մեծնալ սպառնայ, կրնանք հէլիքսի մէջ մտնել ու անով ճամբորդել,

—Այո՛, ես ալ այդ կէտը յիշեցի, բայց այս տեղի գայքերը հոն փոխադրելը ժամանակի կը կարօտի։ Գիտէք որ բնաւ ուսելիք չմնաց հէլիքսի մէջ, ինչ կ'ընենք ետքը, անօթութենէ չե՞նք մեռնիր. և սակայն սպասե՛նք մինչեւ առաւաւ։

Ճարտարագէտին այս հրամանը գործադրուեցաւ. մինչեւ արշալոյս ամէն մարդ մնաց իր ապաստանարանին մէջ. երբ լուսցաւ ու ամէն բան յստակօրէն երեւնալ սկսաւ, Մաքս Բանֆէլթ ու Հանրի Մօնտեր դուրս եկան ծառերուն տակէն։

Այս անակնկալը այն ատիճան ցնորութիւն պատճառեց որ, կարաւանին մարդիկը պահ մը չուարեցան։ Մաքս Բանֆէլթ սակայն նշանացի հրանգով մը լուութեան հրաւիրեց զանոնք սկսաւ անվախ աներկիւղ մօտենալ կրաւանին. երբ քով քովի եկան,

—Կ'աղաչե՛մ, զգուշութիւն, ըսաց ձայնով, խոհեմութիւնը ձեռ չգգենք. հրազէն մի՛ պարզէք, ընկերներուն համակրանքը շահելու եղանակը սորվեցայ, իմ հրահանգներս համաձայն շարժեցէք։ Հիմա մենք կուգանք վայրենիներուն քով պիտի բարեւանանք և գանանք ձեր քով պիտի բերենք. նշանացի հասկցուցէք անոնց թէ անօթի է, աւելի չիսակը, ես որ ընեմ, դուք ալ ինձ հետեւեցէք վստահ եմ որ ամէնքս ալ պիտի ազատինք։

Մաքս Բանֆէլթի վստահօրէն ասուած այս խօսքերը բոլոր ուղեւորներուն մեծ քաջալերութիւն պատճառեցին։ Բոլ Մարկոիթա անբացատրելի հրճուանքով,

—Շատ լաւ, բարեկամս, ըսաւ դուն ինչ որ ըսես հրահանգիդ կը տեսնենք; բայց պէտք է գիտնալ չատ փափուկ գործ է սա, տեսնենք։

(Շարունակելի)

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՈՎԱՄԱՐՏԻՆ ՊԱՐԱԳԱՆԸՐԸ

ՌՈՒՍ ՏՈՐՄԻՂԻՆ ՓՃԱՑՈՒՄԸ

ԹՕԿՈՅԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Կարծուածէն շատ աւելի սոսկալի է Թէսէթվէնաքի աղէտը։ Թօկիոյ դուն գործը լմնցուցեր է։ Եւ չենք գիտեր ի՞նչ մնաց ռուսական Արմատէն։ Բեթերպուրկ խոր լռութեան մէջ է։ Բայց ձայնը Թոքիոյէն է։ Նէպոկաթով գերի տարուածներն են։ Ռուսական մարտանաւեր գրաւուեր են, անոնց տակ գացածներէն և վնասուածներէն զատ։ Հեռագիրը իր համառօտութեան մէջ պերճախօս է, անհեղ ամին մանրամասնութիւնները կան, ինչպէս պիտի սեսնեն ընթերցողը։ Նէպոկաթով գերի տարուածներ, Բօժտէսթվէնսքիի համար ալ նոյնն թէ վիրաւորուեր է, զրոյց ալ կայ թէ մեռեր կամ անձնասպան եղեր։ Վերջապէս ա՛նքան աղմուկով սարսռելի նաւատորմիղէն կ'երեւի թէ ցիտակ մը միայն մնացեր է։ Ցամաքին պատերազմներուն արդարեւ բան մը չենք սոսկալի նաւային աւերածին քով։ Արթուրի նաւամարտը դրուագ է միայն այս մեծ առասին մէջ։ Ուրեմն անոնք մարդիկ են եղեր։ Ճաքցիները, թէեւ հաւակով բռնած են։ Կը սպասուէր որ մինչեւ մէկ տիճանմեսաւոր Բօժտէսթվէնսքիւրայց անկ ան ու սարսափ չէր սպասուեր։ Ո՛վ մասնագէտներու կարծիքով պատերազմի թերթերու։ Կ'ըսէին, նոյն կը պնդէին թէ Թօկիօ այս անգամ ան պիտի չպատահի, անանկ մը սպասեցաւ որ իրենք ալ չկրցան հակադրել։ Հեռագիրները կիսկատար են։ Նոնեւ կիսկիկ առաջօտ կը հասցնեն վերջին Պատերազմը։ Անկէց ի վեր չուշա հաղածանքը կը շարունակուի, ո՛վ գիտէ քանի՛ հատ մարտանաւ տի ազատին այս հրաբորբոք աւերմէն և իրենք վիրենք պիտի նեռեն ատիվսաթոք։

Բախումը կատարուեցաւ մշուշին մէջ, ա՛յն խիտ մշուշին մէջ, որ Բօսպորի նեղուցին ծուղակն է։ Ի՞նչ հարկ ունի ծովային ականներ զեսեղելու, և իսկ ճարտնական մարտանաւերը անգելու։ Մշուշը կար ականին տեղ։ Ճարտնական թորփիլները կային։ Այս գամ ալ անխուսափելի թորփիլները մեծ գործ տեսան։ Ի՞նչ արդեն ռուսական վիթխարի զրահաւորները՝ ծակող, խարխարող թորփիլներ։ Նաւային միութիւններ համարելը շարաթներով, թնդէլաթի հաշիւ բռնուեցան, 5—6 ճարտնական զրահաւորներու դէմ 11—12 ռուսական հանաւորներ հանուեցան, և —հետեւեցաւ— ա՛յն թէ Թօկոյի գործը սկսածելի կ'երեւի։

Ռուսական մարտիւնը ա՛յն ատիճան փառաւոր հերքում մը տուաւ այս ենթադրութիւններուն, որ այսօր իբրեւ կարելիապէս ճշմարիտ ընդունելու է ռուսական ծովակալ Թօկոյի, այն զարդ ու անսեթեւեթ մարդուն հեռագրը թէ «իր Նաւատորմիղը անվնաս մնացած է։» Իր թշնամին զլխուն անանկ աղէտներ բերող ծովակալը չի նայեր երբեք սուտ խօսիլ, եթէ իր զրեկաները սուտ խօսին ալ, պատասխանը ա՛յն է որ ճշմարտութիւնը աւելի փայլուն կերպով ի յայտ բերել կ'ուզեն ապագային։ Այս տեսակ ներելի ուտ մըն էր նաեւ Միխազա զրահաւորն ընկղմած կամ վնասուած ըլլալուն դրը, որ ատեն մը հրապարակ նետեցաւ. ո՛վ գիտէ ինչ պատճառաւ։

Բօժտէսթվէնսքիի նաւերուն թիւը նի մը օգտակար չեղաւ։ Ցաղթողունը մնաց դարձեալ զրահին, Թորլին և արագութեան։ Թօկօ իր սընթաց յաջանաւերով Բօժտէսթվէնսքիի նաւերուն մէջաղը մտաւ, բաժցաց զանոնք իրարմէ, հասաւ անոնց եւէն մի առ մի, անկարգութեան մանեց անոնց ռազմը, և ռումբի հեղներ ժայթքեց մահացուցիչ ատամութեամբ։ Ցամաքաւորու այն տուաւ որ, որ Ճարտնի ծովային զօրութիւնը վեր կը բռնէր, անգամ մը եւս պատուեց թէ ծովամարտի միջոցին ուր երկրորդական կարեւորութիւն ունի։ Այսպէս ապանիական Արտասային պատմութիւնը կրկնուեցաւ, ինչպէս արդէն կրկնուած էր անգամ սպանեւամերիկեան պատերազմին ատեն, երբ Քավիթէի առջեւ խարխսող ու նոր բաղմաթիւ սպանական ուսային կազմուած քներ ծովուն տակը դուեցան ծովակալ Տիուէի թռով։ Սակաւաթիւ, այլ որակով գերազանց զրահաւորներուն կողմէ։ Սպանական զրահաւորները Քուպայի ջուրերուն մէջ խիստ կուսային ամերիկեան մարտանաւերուն առջեւէն, բայց այս վերջինները ռումբերը անմոց ետեւէն կը ռանէր, մինչ եթէ սպանիականք դառային, ռումբ նետելու փորձ մը ընէին, Ամերիկեան յաջանաւերը պահանջած ուաւորութիւնը պահելով խակոյ, ապանիական ռումբերը ջուրին մէջ կ'իյնային կը մարէին։ Այսպէս ալ Թօկիոյ նաւերուն հարկ եղած հեռաւորութիւնը պահպանելով, կրակ բրաւ Բօժտէսթվէնսքիի մարտանաւերուն վրայ, ինչ թէեւ փորձեր կ'ընէին մօտենալ թշնամի Թուոյն ծանրութեան տակ։ Ճարտնականները, բայց ասանք ին թողուր որ մօտենայ թիւը, արագ ռազմական նահանջ մը կ'ընէին կրակ պոռթկացնելու համար։ Ահա թուկոյի այս ռազմավարութիւնը յաջողացաւ կատարելապէս, և խուսկով մանով ընդունած եղաւ Բօժտէսթվէնսքիի նաւային ոյժը։

Հիմա Պալթիկի մէջ պատրաստուած չորրորդ նաւատորմը ճամբայ պիտի ելնէ թէ ոչ։ Բայց այս հարցումը բոլորովին անհարկի է, բուն խնդիրը այն է թէ Բօժտէսթվէնսքիի նաւատորմին փճացումը ի՞նչ անիծեալան հետեւանք պիտի ունենայ Պատերազմին վրայ։ Ցամաքին վրայ ճակատամարտը պիտի փութացնեն ճարտնցիք, ինչպէս ըրին Բոլթ Արթուրի դրաւումէն վերջ։ Ցամաքէն ալ նոր հարուած մը, և դէպի Խարպին նահանջը երբ իրականութիւն գանէ, հիմակ որ ծովու սիրապետութիւնը անխափան ստացան Ճարտնցիք, Պատերազմը ի՞նչ նպատակի կրնայ ծառայել այլ եւս։ Ահա ա՛յս է միջազգային դիւանագիտական հրապարակին վրայ։

Բայց սպասենք պատմական մեծ ճակատամարտին լրացուցիչ մանրամասնութիւններուն։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄԻՆ ՆԱԽՐԹԱՑ ՕՐԵՐԸ

Անցեալ երեքշաբթի գիշեր և չորեքշաբթի առաւօտ Բօժտէսթվէնսքիի նաւախումբը համախմբուեցաւ Սասրլ կղզիին հարաւային արեւելեան կողմը 120 մղոն հեռի կէտի մը վրայ, ուր պէտք եղած ածուխը առաւ իրեն ընկերացող ածխանաւերէն։ Ցետոյ յառաջացաւ դէպ ի հիւսիս, և երկու հաւասար մասերու բաժնուեցաւ։ Բեթերսպուրկ և Սմոլենսք կամաւոր յաջանաւերը հրաման ստացան հինգ ածխաբարձ չոգենաւերու և պարէնաբարձ չոգենաւի մը ընկերանալ մինչեւ Եանկիզ գեղը։ Ինչպէս որ Պօէրները նախ և առաջ իրենց կիները և զաւակները ապահով տեղ մը տարին, և իրենք թեթեւ սրտով սկսան Լորտ Քիչնէրի դէմ քալել, ա՛նպէս ալ Ռուսք իրենց ծանրաբարձ նաւերուն գլխաւորները և տարները ապահով տեղ մը զրկելէ վերջ Թոկոյի դէմ քալեցին թեթեւ սրտով։ Վերոյիշեալ նաւերը Եշ. կէս օրէ վերջ ժամը 3½ին Վլուսունկի չնչական բերդին առջեւ հասան, և Բեթերսպուրկ ու Սմոլենսք իրենց պահակութեան պաշտօնը կատարելէ վերջ փութացին կրկին հանիլ Բօժտէսթվէնսքիի գլխաւոր նաւախումբին մօտ։ Ռուսք ճամբայ ելնելով չարաթ հասան Քուբէայի նեղուցը, ուր կը գտնուէր Թոկոյի նաւատորմին լաւագոյն բաժինը և ծովամարտը սկսաւ։ Արդիւնքը տա՛ս հեռագիրներուն մէջ։ Բօժտէսթվէնսքի գիտէր թէ Քուբէայի նեղուցը մշուշով պատած է, ուստի յուսաց որ այդ մշուշին մէջէն քակտ պիտի ունենայ օգիքը ազատելու և Վլատիվոսթոք հասնելու, կամ գոնէ նեղուցէն դուրս ելնելու Թոկոյէն անտես։ Բայց Թոկոյի աչքը կը հսկէր մշուշին մէջէն։ Անցեալ տարի Վլատիվոսթոքի քանի մը ռուս նաւերը կրցած են օգտուիլ Քուբէայի նեղուցի մշուշէն, և փախչիլ Քամիմուրայի առջեւէն։ Բօժտէսթվէնսքի այս հաշիւը ըրած ըլլալ կը թուի։ բայց թող որ նախ Թոկոն Քամիմուրա չէ, երկրորդ՝ պարագան տարբեր էր, և Թոկոյի միացեալ ուժը պիտի կրնար իր հարուածը տալ Ռուսերուն, ինչպէս որ ալ տուաւ։ Անկարելի չէ նաեւ որ մշուշը փարատած ըլլայ խակոյ, որովհետեւ հեռագրի մը նայելով, օդը պայծառացած էր, և արեւ կար։ Շատ հաւանական է որ արեւուն ճառագայթները Ռուսերուն տեսութեան արգելք ըլլային, և թեթեւ մշուշին մէջէն մաղուող նշոյները չլացուցած ըլլան անոնց աչքերը։ Ճարտնցիներուն ալ կրնար նոյն բանը պատահիլ, բայց անոնք չատ դիւրաւ կրնային շարժել իրենց յաջանաւերը, արեւը իրենց եռեւը ձգելու համար, մինչդեռ Ռուսք իրենց ծանրաշարժ նաւերը չէին կրնար ուղղանուն պէս տեղէ տեղ փոխել։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Ծովամարտին լուրը և անոր տխուր արդիւնքը թէեւ առաջին վայրկեաններուն գաղտնի պահուիլ ուզուեցաւ ռուս հեռագրական գործակալութեան կողմէ, բայց օտար և մասնաւոր առեւտրական տուներու եկած հեռագիրներ չատ չուտով մայրաքաղաքին և հարաւային Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տարածեցին ահեղ ճշմարտութիւնը։ Ծովային պաշտօնականը լուռ կը մնայ, և չի պատասխաներ նաւաղներուն ընտանիքներուն, որոնք դիմումի կ'ընեն հասկցնելու համար իրաց ստոյգ կացութիւնը։ Թերթերէն ոմանք ազէտին մեծութիւնը կը ջանան աքօղել, Թոքիոյի հեռագիրները չափազանցուած ցոյց տալով, և մէկ երկու մարտանաւի ընկղմումի մէջ սահմանափակելով նաւամարտին արդիւնքը։ Բօժտէսթվէնսքիէ ուղղակի հեռագիր չկայ, ինչ որ մտահոգութիւնը աւելի կը սաստկացնէ զժբախտ ծովակալին ճակատագրին վրայ։ Զինական նաւանանգիստներուն ռուս հիւպատոսներուն կողմէ եկած ծանրակշիռ հեռագիրներուն վրայ, ծովային սպայակոյտը սկսաւ արտասովոր նիստեր գումարել։

∴ Ռուս նաւատորմին փճացումին լուրը մեծ սրտցաւութիւն առաջ բերաւ Բարիզի Սակարանին մէջ, ուր գիները չատ ինկան։ Ցայտնի է թէ այս պարտութիւնէն ամենէն աւելի նիւթապէս վնասուողները Ֆրանսացիք են, որոնք հայթայթած են Պատերազմին պէտքերուն հնչուն դրամը։

∴ Լոնտոնի մէջ ալ խանդաւառութիւնը այնքան մեծ էր, որքան Թոքիոյի մէջ։ Բոլոր թերթերը մանաւանդ յաւելուածներ հրատարակեցին ճարտնական յաղթութեան վրայ։ Լոնտոնի ճարտնական դեսպան Հայաշի կոմս բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ կ'ընդունի։ դեսպանատունը թղթակիցներով լեցուած է նոր մանրամասնութիւններու համար։

∴ Տպաւորութիւնը նոյնպէս մեծ եղաւ Եւրոպայի միւս մայրաքաղաքներուն մէջ ալ, որովհետեւ չէր կարծուեր թէ ռուս նաւատորմը ա՛յնքան շուտ պիտի խորտակուէր։

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒԺԵՐԸ

Հեռագիրներուն խմաստին թափանցելու դիւրութիւն մը տալու համար, անգամ մը եւս կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն երկու թշնամի նաւախումբերուն կազմութիւնը։ —

ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Ճարտնական մարտանաւերը թիւով 31 էին, և այսպէս կը բաժնուէին։ — 5 զրահաւոր, 1 եզերապահ, 8 զրահապատ յաջանաւ, և 17 կիսազրահ յաջանաւ։ Հետեւեալ ցուցակը կը մանրամասնէ ամբողջ կազմութիւնը։ —

	Թօնս	Արագ.	Նաւազ	Թնդ.
Միքազա	15,440	18	741	54
Աղազի	15,440	18	741	54
Շիքիշիմա	15,100	18	741	55
Ֆուճի	12,600	18	650	39
Զինատէն	7,300	14	400	23
Եզերապահ				
Ֆուզօ	3,800	12	377	26
Յաջանաւ				
Նիշին	7,700	20	700	40
Քաղուկա	7,700	20	700	31
Աշումա	9,500	20	700	45
Իվաթէ	9,900	20	726	42
Իշու

գային ներուն և մանաւորաբար Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ծախքով, իրենց տեղերը զրկուած էին։ Այս անգամ Պէրութի հոգեւոր հովիւը գրած է Պատրիարքարան թէ Որբանոցը այս տարի եւս տասներեք չրջանաւարտ Հայուհի ունի, և սակայն վարչութիւնը չի յուսար զանոնք իրենց տեղերը զրկել, առարկելով թէ աշի տարուան ելլողները աննպատակ զրոյցներ հրապարակ հանած են Որբանոցին մասին, ըսելով թէ երբե՛ք գոհ չեն գտնուած իրենց տարուած խնամքներէն եւն.։ Պատրիարքարանը նկատողութեան առնելով այս պարագան, և մեեւնոյն ատեն Կիլիկիոյ Տ. Սահակ Սրբազան Կաթողիկոսէն ալ հասած գրութենէ մը տեղեկանալով որ աղջիկներն իրօք գանգատներ ըրած են, մանաւոր գրութեամբ մը խնդրեց Որբանոցի վարչութենէն որպէս զի կարելի եղած խնամքները չը զլացուին Հայ աղջիկներուն ալ, անոնց՝ եկեղեցի յաճախելու թոյլտուութիւն տան միշտ և այս տարուան տասներեք չրջանաւարտուհիներն ալ իրենց ծննդավայրերը զրկել հաճին, Պէրութի հոգեւոր հովուութեան միջոցաւ, ինչպէս եղած էր ասկէ առաջ։

ՊԱՅԱԶԻՏԻ կողմերը վերջերս սիրող ձմրան սաստկութեան պատճառաւ ծայրայեղ աղութիւն մը կը տիրէր։ Տեղւոյն առաջն. տեղապահը՝ Տ. Էմմանուէլ Վրդ. Պալեան կը գրէ Պատրիարքարան թէ, շնորհիւ Կայս. կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, հացի փուռեր հաստատուած են, և հացին օքան 60 փր.ի իջած է։ Տեղապահը, ի նշան ուրախութեան, կը ծանուցանէ իր նամակով թէ, այս համեմատաբար ընտիր հացէն «էջս նկատակ» Բօսթանն յանձնած է, Ս. Պատրիարք Հօր մատուցուելու համար։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ եկեղեցիին Հոգաբարձութիւնը գրով մը ծանուցած ըլլալով Պատրիարքարանի թէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ ընտրած է Պուլկարիոյ Պատր. փոխանորդ Նշանակուած և այժմ Մարսիլիա գտնուող Տ. Յովհաննէս քնյ. Մանդակունին, Ս. Պատրիարք Հայրը հեռագրաւ հաստատեց այս ընտրութիւնը և միեւնոյն ատեն պաշտօնագիր մը ուղղելով նորընտիր հոգեւոր հովիւին, իր հաւանութիւնն ու գոհունակութիւնը յայտնեց եղած ընտրութեանը համար։

ԵԴԻՊՏՈՍԻ Դաւառ. Վարչութիւնը իր նորընտիր Առաջնորդ Տ. Մկրտիչ Վրդ. Աղաւնունիի ընտրութեան տեղեկագիրը զրկած է Պատրիարքարան։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Տ. Գրիգորիս Սրբ.ի։ Ներկայ էին Տ. Գարբիէլ եպս. և Սէթեան ու Սանասարեան Ա. քն.ները։

1. Կիլիկիոյ Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսը գրով մը զրկած էր այն կոնդակը որով կարգադրուած հռչակած էր Ալեպիստանի Հայ գիւղի Եղնա քն. Աճիչեանը, իր չար արարքներուն պատճառաւ և խնդրած էր հրապարակաւ ծանուցանել։ Ժողովը հարկ դատեց այս որոշումը հրատարակել Հայ Եկեղեցւոյ ընդհանուր զաւակաց ի գիտութիւն։

2. Երուսաղէմի Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք Հայրը կը յայտնագրէր թէ Ս. Աթոռին աւագ սարկաւագներէն Դամասկոսցի Յովհաննէս սարկաւագ, հոգեւոր իշխանութեան և հրամանին անսասանելուն և հակառակ վանական կարգապահութեան իր պաշտօնին պարտականութիւնները լքելով Պոլիս մեկնելուն համար, կարգազրած ըրած է զինքը։ Ժողովը նոյնպէս սոյն որոշումը արժան դատեց հրատարակութեան տալ ըստ խնդրանաց։

3. Խառն Ժողովը որոշած ըլլալով որ Արարիրի և Ակնայ առաջն. տեղապահները ընտրուին, Ժողովը Արարկիրի համար Տ. Մեհրուժան վրդ. Աշխարունին և Ակնայ համար Տ. Կորիւն վրդ. Եսայեանը ընտրեց։

4. Խարբերդի Առաջնորդ Տ. Խոսրով Ծ. վրդ. Պէհրիկեան կը տեղեկագրէր թէ Սարսորի վանքին հողերը իրենց հին վարձակալներէն ազատելով նպաստաւոր պայմաններով ուրիշ պատուաւոր անտառի մը վարձու տրուած են, և ուրիշ օգտակար կարգադրութիւններ ըրած է վանքին բարեկարգման համար։ Ժողովը առ այս որոշեց գոհունակութեան գիր մը ուղղել յիշեալ Առաջնորդին։

5. Սարթաչէն Տ. Արսէն քհ. այս անգամ կը խնդրէր այլուր փոխադրուիլ։ Ժողովը որոշեց Դոնեայի առաջնորդութեան յանձնել անոր խնդիրը։

Ժողովը ասոնցմէ զատ զբաղեցաւ զանազան եկեղեցական խնդիրներով։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎՈՅ այսօրուան որոշումներուն մէջ, ինչպէս կը տեսնուի, գրուած է թէ Երուսաղէմի Ս. Պատրիարք Հայրը կարգազրած ըրած է Յովհաննէս սարկաւագը, հակառակ իր հրամանին՝ Պոլիս եկած ըլլալուն համար Տ. Ղեւոնդ վրդ.ի հետ։ Մեր աւած տեղեկութեանց նայելով Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքը թէև սորիաւանդներու նուազութեան պատճառաւ դիտողութիւն ըրած է Յովհաննէս սարկաւագի Պոլիս մեկնելուն, և սակայն վերջը, նկատելով որ անհրաժեշտ է Տ. Ղեւոնդ վրդ.ի օգնականի մը տալ Ն. Դերասատուութեան ծառայելու համար, անոր ճամբորդութեանը մէջ, երբ մանաւանդ Տ. Ղեւոնդ Վրդ. տկարացած ըլլալով վերջերս, կարօտ է իրեն ծառայողի մը, իր հաւանութիւնն յայտնած և ընդունած է Յովհաննէս Սարկաւագը իրմէ հրաժեշտ առնելու և իր օրհնութիւններն սանալու։ Մնաց որ յիշեալ սարկաւագին անցագիրն ալ վանքին հոգեւոր իշխանութեան միջոցաւ առնուած է, Ս. Պատրիարք Հօր հաւանութեամբ և յանձնարարութեամբ։ Արդ ինչպէս կարելի է որ Երուսաղէմի Ս. Պատրիարք Հայրը Պոլսոյ Պատրիարքարանին ատանկ ծանուցագիր մը կը զրկէ, և կարգալոյծ կ'ընէ իր արտօնութեամբ եկող սարկաւագ մը։ Ա՛ա ինչ հակասութիւն։

ՍՏԱՅԱՆԷ Բարեղ էֆ. Արապեանի նոր հրատարակած Թուաբանութիւնը միջին և բարձրագոյն դասընթացքի համար։ Ուսումն. Խորհուրդը վաւերացուցած է այս դասագիրքը և անոր գործածութիւնը յանձնարարած է վարժարաններու համար։

ՌՍՊԷՐԹ ԲՈԼԷՅԻ Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութիւնը նրաւադանդէս մը պիտի սարքէ այսօր, չորեքշաբթի, վարժարանին ընդարձակ սրահին մէջ, ի նպաստ աղքատներու։ Նուագանդէսը տեղի պիտի ունենայ կէս օրէն ետքը, ժամը 3ին (Ը. Ե.), մասնակցութեամբ Մ. Հէկէի, Օր. Ժուժիաւէի և Պ. Արմենակ Ֆնարգլեանի որ պիտի երգէ կատրեր Մասնէէն և Լէօնքավալլօէն։ Տոմակները կը ծախուին Վայտի դրատունը և Պէյքքրի ու Հայաբնի վաճառատուները։ Տարակոյս չունինք թէ արուեստասէրն պատ դրական ալ փայլուն յաջողութիւն մը պիտի ունենայ, քանի որ նպատակը աղքատներուն օգնել է։

ՊԷՊԷՔԻ

ԳԵՐՄ. ՈՐԲԱՆՈՑ-ՎԱՆՔԱՐԱՆԻ ՓԱԿՈՒՄԸ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պէպէքի գերմանական Որբանոց-վարժարանին սարեկան հարցաքննութիւնները և մանկապարէզի հանդէսը տեղի ունեցան երէկ, նոյն հասատութեան մէջ ի ներկայութեան Մըսթը Կրիմի, Վեր. Շմաւոնեանի, Վեր. Գարեգին Գուլտուրճեանի և ասուհիներու ծնողներուն ու մօտաւոր ազգականներուն, որոնք անսորինութեան կողմէ յատկապէս հրաւիրուած էին։ Թէ վերջին հանդէսին ներկայ գտնուելու և թէ իրենց ասուհիները վերջնականապէս ասնելու համար։

Պէպէքի այդ որբանոցը, որ ինը տարի չարունակ խնամեց այդ ասուհիները, կառուցուած է Պէպէքի բարձունքին վրայ՝ կանանչ թաւուտքներու խորը։ Շէնքը երկյարկ և հանգստաւէտ, շրջապատուած է բաւական ընդարձակ պարտէզով մը։ Որբանոցը՝ ճիշդ մեծ ընտանիքի մը ընակարանին ապատրաստութիւնը կը թողու այցելուին վրայ։

61 գիւղերթիկ և 15 ցերեկոյթիկ ասուհիներ կը խնամուէին ու կը դաստիարակուէին այդ որբանոցին մէջ։

Որբանոցը հաստատուած է նախ Սկիւտարի մէջ գերմանացի Օր. Ցիմէոնի կողմէ։ Բայց մէկ քանի ամիս վերջ բարեսէր գերմանացի կոմսուհի մը, Ֆոն տէր Կուլպէն Պէպէքի արդի որբանոցին շէնքը կը գնէ և տղաքը հոն փոխադրել տալով, ինք կ'ստանձնէ զանոնք խնամելու հոգը։ Իսկ տարի մը վերջ, Գերմանիոյ Աղքատախնամ ընկերութիւնը այդ որբուհիները խնամելու հոգը ինք կ'ստանձնէ և կոմսուհիին տեղ կը զրկէ Բասթէօն Պռօքքսը որ, 1897էն մինչև 1899 կը վարէ որբանոցին մօրէնութիւնը։ Յետոյ մինչև 1902, որ նօրէնուհի կը կարգուին Օր.ք Ֆլեսսէն Ֆոն Նոսթից և Ֆռօ Ֆոն Շմիլէկ, որոնցմէ վերջ, այսինքն 1902 մարտ ամսուն, Ֆոն Ռօզլէռ մօրէնս կը կարգուի և որ մինչև այսօր կը վարէր նոյն պաշտօնը։

Ֆոն Ռօզլէռ որ քիչ թէ շատ կը խօսի և կը գրէ հայերէն լեզուն, բարձրահասակ, խստանձն և հանգիստի անձնուրութիւն մըն է, որ կրցած էր ասուհիներուն հանդստութեանը և կրթութեանը մասին, բայց ինչ որ դիտելի պարագայ մըն էր, բուն տոնական դատարակութեան պակասը զգալի էր։ Վերջապէս հով մը կար ասուհիներուն վրայ, որ կը մատնէր անոնց օտար միջավայրի մը մէջ ապրած ու դաստիարակուած ըլլալնին։

Բայց առ այժմ մէկ կողմ թողունք ասոնք, քանի որ եղածը եղած է այլ ևս, և անցնինք։

Հարցաքննութիւնները բարձրագոյն կարգի ասուհիներուն, տեղի ունեցան ժամը առաւօտեան 8ին (Ը. Ե.)։ Ասուհիները դրեթէ ամէնքն ալ, շատ քիչ բացառութեամբ, յաջողակ պատասխաններ տուին իրենց եղած հարցումներուն, մասնաւորապէս յաջողութիւն ցոյց տուին հայերէն, գերմաներէն, անգլիերէն լեզուներուն մէջ։ Իսկ Հայ. Եկեղեցիին կրօնագիտութիւնը, էն էականը որբուհիներուն, բարձի թողի եղած էր։ Ինչպէս նաև չենք գիտեր թէ՝ ինչո՞ւ ոչ է Հայ վարդապետ մը և կամ քահանայ մը չէր հոգած պատուել ասուհիներուն այդ վերջին հանդէսը, երբ չեն քաշուիր...խորտիկաւոր սեղաններու նախագահել։ Հարցաքննութիւններէն վերջ ներկաները սնօրէնին առաջնորդութեամբ մասնակցեցան ասուհիներու սեղանին։

Կէս օրէն վերջ սկսաւ մանկապարտէզի հանդէսը և սիրուն ու կայտառ ասուհիները, շատ սիրուն խաղեր խաղացին և թուքերէն, հայերէն, անգլիերէն որամախօսութիւններ ու ճառեր արտասանեցին։ Այդ մանկապարտէզը որ դեռ ինը ամիսէ ի վեր հաստատուած էր, բաւական յաջող արդիւնքներ տուած էր։ Մանկապարտիզպանուհին Օր. Սիրուհի Դուլտուրճեան իրաւամբ արժանի էր ամէն գովեստի, իր տարած ջանքերուն և աշխատութեանը համար։ Բաւական սիրուն ու հաճելի ժամանցէ մը վերջ, փոքրիկները երգեհոնի ընկերակցութեամբ՝ պար մըն ալ պարեցին, գեղամանական պար մը և անկէ յետոյ ներկաները և ամբողջ ասուհիները հաստատութեան ժողովասրահը առաջնորդուեցան, որ ամբողջ կանանչ ոստերով և վարդերով զարդարուած էր։ Հոն եռաձայն երգեր երգուեցան որբուհիներուն կողմէ, ընկերակցութեամբ երգեհոնին։ Յետոյ Ֆոն Ռօզլէռ վկայականներ և գրքեր բաշխեց յաջողակ աշակերտուհիներուն, ուրկէ վերջ անօրէնին խնդրանքին վրայ Վեր. Մը. Կրին հայերէն լեզուաւ խրատական մը խօսեցաւ ասուհիներուն, յորդորելով որ միշտ բարի քրիստոնեաներ և առաքինի ու աշխատասէր ըլլան։

Իսկ էն վերջը խօսեցաւ անօրէն Ֆոն Ռօզլէռ, որ յուզեալ շեշտերով իր մէկ քանի ժամէն մեկնումը յայտնելով, մեծ բարով ըսաւ բոլոր ասուհիներուն որոնց հետ չորս հինգ տարիներէ ի վեր ապրած ու զանոնք խնամած ու դաստիարակած էր, հօր մը պէս։

Այդ մեծ բարովի պահուն դրէթէ բոլոր որբուհիներն ալ յուզուած՝ կ'արտասուէին։ Յետոյ կարճ աղօթքով մը զոյ արարողութիւն վեր. Շմաւոնեան, հանդէսը փակուեցաւ։

Վերջին անգամ ըլլալով դարձեալ անօրէնին ու անոր տիկնոջ հրաւէրին վրայ ներկայ հրաւիրեալները և մէկ քանի գերման միսիոնարուհիներ առաջնորդուեցան պարտէզին մէկ հովանոցային տակ, ուր կոթ, սուրճ, պիսքիսի և բօսպա մեծարուեցաւ։ Վեր. Գուլտուրճեան, հոս բարի երթ մաղթեց Ֆոն Ռօզլէրի, և շնորհակալութիւն յայտնեց անոր տարած աշխատութիւններուն և ջանքերուն համար։

Այդ միջոցին վերը բակին մէջ շատ արտաքուստ տեսարան մը կը պարզուէր մեկնող ասուհիներուն և առ այժմ հոն մնացողներուն միջեւ, որոնք ինը տարիէ ի վեր իրարու հետ մէկ ընտանիքի մը պէս ապրած, զիրար սիրած էին ու այսօր կը բաժնուէին իրարմէ։

Տեսարանը յուզիչ էր։

Հեռագնաց ծնողքներ, ազգականներ և հրաւիրեալներ սկսան մեկնիլ հրաժեշտ առնելով անօրէնէն ու քիչ մը վերջը այլևս ոչ ոք մնաց հոն և Որբանոցը, որ պահ մը ոգեւորուած էր, դարձեալ ինկաւ իր առջի մենաւորութեանը մէջ։

∴ Ֆոն Ռօզլէր կեդրոնէն, Գերմանիայէն եկած հրամանի մը վրայ էր որ տեղեկացած էր փակել Որբանոց-վարժարանը։ Ֆոն Ռօզլէր երէկ իրիկուն պայմանագրական կառնումով մեկնեցաւ դէպի Զուիցերիա, ուր քարոզչութեան պաշտօն մը յանձնուած է իրեն։

Որբանոցին մէջ գտնուող ասուհիներուն 49ը, պիտի յանձնուին իրենց ազգականներուն և կամ ծնողներուն եթէ ունին։ Իսկ մնացեալ մէկ քանի ասուհիները, պիտի յանձնուին Ազգ. Պատրիարքարանի եթէ կեդրոնի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը հրաման տայ։ Իսկ երեք ասուհիները, վարժարանին էն յաջողակները, նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն Օր. Մարիանէ Տայեանի հետ, մէկը որբանոցին ուսուցչուհիներէն, պիտի ղրկուին Ատաբազար, հոն Հայուհեաց վարժարանին մէջ իրենց ուսումը աւարտելու համար, Որբանոցին Տնօրէնութեան ծախքով։ Նոյնպէս Աղքատախնամ ընկերութեան կողմէ, պիտի հոգացուի ճանապարհին ծախքը այն ասուհիներուն որոնք Պարտիզակէն, Խարբերդէն, Ատաբազարէն, Իզմիտէն, Իզմիրէն և ուրիշ տեղերէ հաւաքուած են։

Որբանոցին առժամեայ մնօրէնուհի անուանուած է Շուէյթեր Աննա, որուն օգնականն է Շուէյթեր Մարթա անուն Հայ կարող ուսուցչուհի մը, որ աղջիկն է Պատուելի Ամիրխանեանի. ասոնք մինչև ամբողջական պարպումը որբանոց-վարժարանին՝ պիտի հսկեն մնացեալ ասուհիներուն վրայ։

ՄԱՀ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԷՖ. Տ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ցաւակցանք)

Ութօրեայ կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ իր երկրային շրջանը աւարտեց 37 տարիներու ձիւնածաղիկները ողողուած, Յարութիւն էֆ. Տէր-Սարգիսեան (Տէվկանց)։

Հանգուցեալը տիպար ներկայացուցիչն էր Վանի մէջ այն նահապետական ընտանիքին որ միշտ տուած է հանրութեան նուիրուած ազնիւ և անշահախնդիր մարդիկ, ինչպէս հոգելոյս Երեմիա Սրբազանը և Արիստակէս վրդ.ը, Վրթանէս վարդապետ (այժմ վանահայր Վարագայ վանուց) եւն. եւն.։

Յարութիւն էֆ. Տէր Սարգիսեան 1868ական թուականին ծնած, տարրական ուսումը Վանայ նախակրթարանին մէջ ստանալէ յետոյ զրկուած է Կարին Սանասարեանի մէջ ուսանելու համար։ Աւարտելու այդ ուերը Կարնոյ խիստ կլիմային տակ ըլլալով ի ֆիզիքական այժը անոր որ երկամեայ հիւանդագին կիսաչրջանէ մը յետոյ իր ծնողաց գիրկը վերադարձած է կազմախօսապէս խիստ գանգրուած վիճակով մը։ Այսպէս պատանեկութիւնը լմնցնելէ յետոյ, Վանի մէջ այն ատեն իր ձեռագործներով վարպետ ոսկերչի մը համբաւը շատ իր հօր՝ Աւետիս էֆ. Տէր Սարգիսեանի (այժմ սանեանցիս մեց. Թաղականութեան քաղաքագլխի) քով արհեստի կ'սկսի և գծագրութեան մէջ յաջողակ ըլլալուն համար փորագրութեան այժ տալով նոյն խանութի վարկին և համբաւին նոր փայլ մը հաս կուտայ։

Սակայն Յարութիւն չկրնար հաշտուիլ գործաւորական անձուկ չրջանակին հետ, կը ձգտի աւելի բարձր, աւելի մաքուր հորիզոններու, մտքի աւելի ընդարձակ ասպարէզներու մէջ աշխատելու։ Կրթապէս օգտակար ըլլալու անոյշ 8ական թուականներուն զինք կը մղէ դէպի ուսուցչական ծանր աշխատութիւնը։ Թէև մտաւոր առանձնայատուկ կարողութեամբ օժտուած նեռէն չէր, բայց իր անխոնջ, յամառ ինքնաշխատութեան շնորհիւ և Վանայ ուսուցչութեան մէջ նախանձելի դիրք մը չենած երջանկայիշատակ Եղիշէ էֆ. Դօնտաքչեանի, Յովհաննէս էֆ. Մկրտիչեանի, Խանճեանի եւն. եւն. ուսուցիչներու հետ պաշտօնավարելով, անոնցմէ միշտ լաւ բան մը իւրացնելով կարողացեր էր կազմել Հայերէնի, Իրագիտութեան, Աշխարհագրութեան և Թրանսպերէնի պաշար մը և դասաւանդութեան ոյնպիսի գիտակից մէթոտ մը որմէ չատ ու շատ օգտուած են Քաղաքամէջի երկսեռ ուսանողները։ Վարժարանի կանանչէն դուրս, իրը գրական աշխատութիւն քանի մը տասնեակ ոտանաւորներէ զատ «Մանկան Օրօրոց» անդրական բարբառով հեղինակութիւն մը ունի, որուն մէջ շատ վառ և կենդանի գոյներով մը վիպաձեւ կը նկարագրէ Վանեցիի ընտանեկան նիստ ու կացը և մանկատածութիւնը։

Քանի մը տարիէ ի վեր Մանգումէի էֆֆեար օգտակար թերթին մէջ իր թղթակցութիւնները արդէն իր անխախտ և անպառ ոգին ծանօթացուցին հանրութեան, հակառակ անձնական կամ կողմնապաշտական կարգ մը չաղփադի և անտիմն գրութեանց, որոնք կարծես աւելի զարկ մը տուին Յարութիւնի ինքնութեամբ հետաքրքրուելու։ Գործակալական պաշտօնին մէջ ի գործ դրած ջանասիրութիւնը վստահաբար կրնամ ըսել թէ (բացառութիւնները յարգելով) ո՛չ մէկ գործակալ ունեցած է և պիտի ունենայ։ Հոգով մարմնով անկեղծ ցանկացող մըն էր Մանգումէի առաջդիմութեան և իր ջանքերուն շնորհիւ է որ այսօր թուական նախանձելիութեան հասաւ բաժանորդագրութիւնը Մանգումէի։ Դեռ իր կանքի վերջին օրերուն մէջ երբ տոքթէօռն իսկ կը վարանէր որոշ բան մը ըսելու անոր առողջանալուն մասին, մէկ օտ. ոսկի տուաւ իր ծանօթներէն մէկին՝ ըսելով. «Մանգումէն սկսած է խիստ վարուիլ բաժանորդագրութեանց համար։ Կեդրոնականի բաժնեգին է, խնդրեմ պէտք եղած տեղը յանձնեցէք, թող չուշանայ», ինչ որ ցոյցուն ապացոյց մըն է իր գործին լաւ փարած ըլլալուն։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ չարաթ օր (30 Ապրիլ) Բաղաքամէջի Ս. Վարդան եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Դեր. Հայր Սուրբերու, Սրժ. քահանայից, Պատ. Թաղ. Խորհրդոյ և Վանի ուսուցչական մարմնոյ մեծամասնութեան, երկսեռ ուսանողաց, բարեկամներու, ազգականներու և համակրեալներու ստուար և պատկառելի բազմութեան մը։ Մարմինը ամփոփուած էր Պատ. Թաղ. Խորհրդոյ չինել տուած դագաղին մէջ, ծաղկեպսակներ նուիրուած էին պաշտօնակիցներու, համակիրներու և երկսեռ ուսանողներու կողմէ և գիրք մը Ցիսուսեան վարժարանի թանգարանին՝ Բիւզանեան էֆ.ի կողմէ։ Դամասկաններ և ճառեր խօսուեցան Տ. Մեսրոպ Հօր, Պ. Միսաք Տէր-Սարգիսեանի, Յովհաննէս էֆ. Մկրտիչեանի, Բարուեակ էֆ. Տէր-Յարութիւնեանի, Պ. Շաւարշ Յակոբեանի, ուսանողներու և ուսանողուհիներու կողմէ։

* * *

Ցիսուսեան վարժարանի և Շուշանեան օրիորդաց վարժարանի մէջ ունեցած իր դասերը՝ պաշտօնակիցներ և մտերիմ մը անձնուիրաբար ստանձնած ըլլալուն համար Պատ. Թաղականութիւնը որոշեց ներկայ տարեշրջանի մնացեալ ամիսներու ամսաթոշակները յատկացնել իր դժբաղդ ընտանեաց. իւրայնոց կողմէ մեր սրտագին շնորհակալութիւնը յիշեալներու։

ՁԻՒՆԱՆԱԳԻԿ

ՄԱՆԶՈՒՄԻ

Մեր համակրելի թղթակից-գործակալին դառն կորուստէն զգածուած՝ կը փութանք մեր ջերմ ցաւակցութիւնները յայտնել հանգուցեալ Յարութիւն էֆ.ի ընտանեկան պարագաներուն։

Այրի Տիկին Էպրոս Սեպուհեան, Տէր և Տիկին Գասպար Սեպուհեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Սեպուհ Գ. Սեպուհեան (ի Մանչեսթր), Տէր և Տիկին Գրիգոր Բէօսէեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Բերտրէք Թէքէեան և Զաւակունք (ի Եօզղատ), Տէր և Տիկին Ապրոյ Սեմերճեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Վահան Սեմերճեան, Տէր և Տիկին Պաղտիկ Բիւրտեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Մելքոն Բիւրտեան և Զաւակունք, ինչպէս նաեւ համայն ազգականք և բարեկամք ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն զաւակնադէտ մահն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ էֆ. ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ

(ՀԱՅՐ ԳԱՌՆԻԿ էֆ. ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ)

որ կնքեց իր մահկանացուն երէկ իր բնակարանին մէջ ի Թօփ-Դարու։

Յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, 18/31 Մայիս, ժամը 8½ին (Ը. Թ.) Թօփ-Դարու Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ, ուր արդէն փոխադրեալ է հանգուցեալին մարմինը և անտի պիտի ամփոփուի Էյիրնէկ Գարուի Ազգ. դերեզմանատունը իր նախնեաց դամբարանին մէջ։

Թօփ-Դարու 17/30 Մայիս 1905

Մահազգ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՐԷՍՄԻ

ՆԸՇԱՆ

Մէջթէպը Թրպիյէի Շահանէ էֆենտիի պաշտօնը միկիթիա սատա։ Բէգիդ բաշայա իքինճի բիւթիպէէն Օսմանի։

Թէրզի պաշը Բօյ Բարմա էֆէնտիյի իքինճի բիւթիպէէն Մէճիտի նշանը զիշանլարը իհսան պրոյրումուշ սրր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ՀՐԵՏԱՆԻՆ. — Արքունի թնդանօթարանի գործարաններուն մէջ շինուելիք ամենաւերջին դրութեամբ քանի մը թնդանօթներ։ Այս թնդանօթներէն մէկուն լուսանկարը պիտի մատուցուի Վեհ. Սուլթանին։

ԳԵՐՄԱՆ գանձատանէն ամուսնութեան հանդէսին Օսմ. Պատուիրակութիւնը առջի օր Վիեննա հասաւ։ Կայսրանին մէջ պատուիրակները դիմաւորուեցան Վիեննայի օսմ. դեսպան Նէպէմ պէյէ և դեսպանատան ու հիւպատոսարանի պաշտօնեաներէն։ Պատուիրակութիւնը մինչեւ հինգշաբթի հոն պիտի մնայ եւ յետոյ պիտի մեկնի Գերլին։

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ դեսպան Պ. աք Բալիէ որ արձակուրդով Վիեննա կը գտնուի, քանի մը օրէն Պոլիս կը դառնայ։ Դեսպանը շաբաթ օր տեսակցութիւններ ունեցած է եղմտական նախարար Պ. Բուրիանի և եղմտական դիւանին պետ Պ. Բաչէրայի հետ։

ՊՈԼԻՍ-ԲԷՕՍԹԷՆՃԷ ընդհանրական հեռագրաթելին դեսուղման հանդէսը կատարուեցաւ առջի առաւոտ հանդիսաւորապէս։ Ջեմեղոմը կատարած էր գերմանական «Բօսիէլսքի» շոգենաւը։ Հանդէսին ներկայ էին Ռումանիոյ կարօլ թագաւորը և թագուհին, արքայական ընտանիքին անդամները, Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները, եւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ որոնց մէջ կային Պոլսոյ գերման դեսպան Պ. Մարշալ իր ընտանիքով ու հետեւորդներով, Ռուսին դեսպան Մ. Լանտալաի և այլն։ «Բօսիէլսքի» շոգենաւին մէջէն կարով թագաւոր խնդակցական հեռագիրներ ուղղեց Վեհ. Սուլթանին և Գերմանիոյ Վիլհելմ Կայսեր։ Յետոյ հայկերոյթ մը տրուեցաւ նոր ծովլիզուցած «Ռումանիա» ռումանական շոգենաւին մէջ։ Կարոլ թագաւոր բաժակ առաջարկելով, նախ խօսքը ուղղեց Պուքրէշի Օսմ. դեսպան Բեսզիմ պէյի և ըսաւ թէ չատ թանկագին կը համարէ Վեհ. Սուլթանին բարեկամութիւնը և երջանիկ է տեսնելով Ն. Վեհափառութեան կողմէ հայրական հոգածութիւն մը հանդէպ իր ռումին հպատակներուն։ Թագաւորը վերջացուց բաժակը պարպելով Վեհ. Սուլթանին կենաց։ Յետոյ բաժակ պարպեց գերման կայսեր և կայսրուհիին կենաց։ Բաժակաճառերը ծափերով ողջունուեցան։

ԽՏԻՎԸ.— Օտար դեսպաններու Ս. Թարգմանները Զպուքը, խտիվական ապարանքը երթալով իրենց այցելութիւնը ձգեցին, բարի գալուստ մաղթելով։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Սօպրանիէն բացառիկ նիստ գումարեց քուէարկելու համար Թրնովա—Թրէնտա—Պորուչիցա և Բաստիրի երկաթուղիներուն շինութեան արտօնութիւնը։

—Զինուորական բարձր խորհուրդ մը պիտի կազմուի չորս զօրավարներէ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպան Մր. Լէշմանի կինն ու աղջիկը երէկ Պոլիս ժամանեցին։

ՊԱՐԹԷՆԻ գետը նաւարկելի ընելու համար ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ հմտագուտ չինութեանց ճարտարապետներէն Ալեքսիսի էֆ. որ հոն մեկնեցաւ։

ԻԶՄԻՐԻ կուսակալ Քեամիլ փաշա Ալաչէհիր մեկնեցաւ։

ՄԱՀ.— Սորարապետութեան առողջապահական ճիւղին դեր նախագահ Ահմէտ Հիլմի փաշա մեռաւ։

ՕՍՄ. ՊԱՆԲԱՑԻՆ ԵՒ ԲՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷՆ բոլոր ճիւղերը գոց են վաղը։

ՄԵՏԱՔԻՍ ԳՈՐԾԻՆ

ԱՂԷԿ ԵՒ ԳԷՇ ԿՈՂՄԵՐԸ

Աղէկ կողմերը. — Նախ՝ մանարատաշէրը բարեբար մրն է հանրութեան աղքատ դասակարգին և օգտակար անձ մը հանգիստի համար, որովհետեւ աղքատները իրենց օրապահիկը ճարելու համար մէջտեղը կրնան գտնել և էսնաձիները իրենց անհրաժեշտ պէտքին տակն՝ դրամը։

Երկրորդ՝ մետաքսի գործը այնպիսի աղէկութիւն մը ունի, որ հազուադէպ է ուրիշ գործերու մէջ։ Մանարատաշէր մը երբեք հոգ չունի որ ապրանքները՝ մետաքս, գամչի պաճի, բաւամ տիպի, բօփազ եւն. պիտի ծախուին թէ ձեռքը պիտի մնան, որովհետեւ արդէն ասոնց նախանիթը՝ խողակը՝ դեռ չունեցած, ինք կրնայ բաւականապէս ապահովաբար առնել և իր ունենալիք ապրանաց խնդրանքը միշտ անպակաս է, նոյն իսկ երկու, երեք և աւելի ամիսներէ վերջ յանձնելի։ Անշուշտ ասիկա մեծ առաւելութիւն մըն է մետաքսի գործին մէջ, և եթէ պատահի — ինչ որ յաճախադէպ է — որ թաց խողակէ վերջ գիները բարձրանան և ինք՝ մանարատաշէրը՝ մեծ քանակութեամբ ձեռքը խողակ ունեցած ըլլայ — ինչ որ անհրաժեշտ է — այն ատեն շահը ապահովեալ է, եթէ մանաւանդ այդ խողակներուն արտադրելիք մանրաղղիսին ծախած չըլլայ կանխ։

Երրորդ՝ մանարատաշէր մը իր ընելիք ծախքերը՝ գործաւորներու, ճիտարներու եւն. դրամը՝ քիչ շատ շահաւոր կերպով գոյել։ կրնայ ալեւոր, հաց տալ նիֆթիներուն եւն. խանութներնալ, որոնց ապրանքներուն սպասմիշտ ապահովեալ է իրենց շահերը։

×

Դեռ կողմերը. — Նախ՝ դրամապակասութիւն — որուն վրայ նոյնիսկ ուռուածիս մէջ քիչ մը խօսած և որով մանարատաշէրը կը հարկադրուի միշտ ուրիշին կամքին տակ գլխ ծախել, տոկոս տալ եւն.։

Երկրորդ՝ գործին վրայ՝ ձեռնհասութիւն, գէթ ծանօթութիւն նեանալ, չգիտնալ թէ ո՞ր գործերն են որ իր ապրանքը կը վնասեն կամ կը սպառեն, ի՞նչ պարագաներ տակ և որոնց ձեւքով, ե՞րբ, ո՞ր պարագին վրայ կը ծախուին իր հաշվառման համար իրը գլխաւոր ման նկատուած տեսնիի, բաւիլի ձերը ի՞նչպէս կը կատարուին, և մանաւանդ թէ այդ փոփոխները ներկայացուցչիներն ու թղթերը վաւերացնալ, որոնց ապրանքներուն սպասմիշտ ապահովեալ է իրենց շահերը։

×

Դեռ կողմերը. — Նախ՝ դրամապակասութիւն — որուն վրայ նոյնիսկ ուռուածիս մէջ քիչ մը խօսած և որով մանարատաշէրը կը հարկադրուի միշտ ուրիշին կամքին տակ գլխ ծախել, տոկոս տալ եւն.։

Երկրորդ՝ գործին վրայ՝ ձեռնհասութիւն, գէթ ծանօթութիւն նեանալ, չգիտնալ թէ ո՞ր գործերն են որ իր ապրանքը կը վնասեն կամ կը սպառեն, ի՞նչ պարագաներ տակ և որոնց ձեւքով, ե՞րբ, ո՞ր պարագին վրայ կը ծախուին իր հաշվառման համար իրը գլխաւոր ման նկատուած տեսնիի, բաւիլի ձերը ի՞նչպէս կը կատարուին, և մանաւանդ թէ այդ փոփոխները ներկայացուցչիներն ու թղթերը վաւերացնալ, որոնց ապրանքներուն սպասմիշտ ապահովեալ է իրենց շահերը։

Հիմա սկսինք մանարատաշէրի մէջ ա՞ւելի եղածին վրայ գրել։

Մանարատ

.— Բոյսեր կան որոնց հատիկները
նձուին մարդուն և կենդանին-
անունդին կամ ճարտարական
ութիւններու համար, ինչպէս՝
, գարի, հաճար, վարսակ, ե-
ացորեն, բրինձ, լուբիա են.։
.— Բոյսեր՝ որոնք կը մշակուին
ց ցօղուններուն համար, ինչպէս
, առուտու, ասպաս (զապա եօն-

.— Բոյսեր՝ որոնք կը մշակուին
ց արմատներուն համար, ինչ.
ախնձոր, ճակնդեղ, չողդամ,
ղին։
.— Բոյսեր՝ որոնց հիմը կ'առ-
, ինչ. շաքարեղէզ, արմաւենի,
ն են.։
.— Բոյսեր՝ որոնք կը մշակուին
ւղներու արտադրութեան համար,
որթատունկ են.։
.— Բոյսեր՝ որոնք գեղի յատուկ
ներ կը հայթայթեն, ինչ. քէնքի-
են.։
7.— Բոյսեր որոնք կը մշակուին
ց տերեւներուն համար, ինչ. ծը-
ատա, թէյ, թմբի (օխլամուր)։
8.— Բոյսեր որոնցմէ իւղ կ'առ-
, ինչ. կանձուակ (ֆոլզա), շուշմա։
9.— Բոյսեր որոնց խոտութիւնը կը
ծածուի։
10.— Բոյսեր որոնցմէ հիւսելական
ներ կը հանուին, ինչպէս բամբակ,
ւեփ, վուշ են.։
11.— Բոյսեր՝ որոնք իրենց կե-
ներուն համար կը մշակուին, ինչ.
կանին, ուռի, ցարսպի։
12.— Բոյսեր որոնցմէ գունաւոր
թ կ'առնուի, ինչ. քրքում (զաֆ-
ի), տորոն, լեղակ։
Այս դասակարգութենէն ետքը, ո-
ն նպատակն էր ցոյց տալ երկրա-
ծութեան առնչութիւնը վաճառա-
նութեան և ճարտարարուեստի հետ,
կարմի կենայինք յիշել կենդանա-
ն նիւթերու արտադրութիւնները,
նցմէ երկրագործը կը քաղէ մա-
ը, կաթ, հաւկիթ են.։ Մոմերու
օճառներու շինութիւնը դուարաքու-
թեան յարակից ճարտարարուեստ-
ն են։
Երկրագործութիւնը մեծ յառաջդի-
թիւն ըրած է Եւրոպայի ամէն եր-
ներուն, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ
։ Այս յառաջդիմութեան պատճառ-
ին մէկն է արհեստից և գիտու-
անց զարգացումը։ Հողը մշակելու-
անակը բոլորովին փոխուած է, որով-
տեւ այսօր գիտութիւնը հողին կը
րագրածնէ այն քիմիական տարրերը
ր հունձքը առած է անկէ։ Հանքա-
ն պարարտացուցիչներու գործածու-
իւնը մեծ բարեշրջում առաջ բերաւ
արմտիքի, դեղանիւնձորի, ճակնդ-
ղի մշակութիւնները խնամքով ու-
ումասիրուեցան առաւելագոյն ար-
ունքն ստանալու համար։ Դուարա-
ութիւնն ալ մասնաւոր հոգածու-
եան առարկայ եղաւ, որուն շնորհիւ
ինդանական ցեղերը այսօր կրնան աղ-
ուանալ ընտրողութեան և ծնուցման
ջոցաւ։ Ֆիլօքսերան այգիներու ընդ-
նուր վերակազմութեան պէտքը
ացուց և գիտութիւնը անցուցակի
ջողութեամբ մը պայքարեցաւ որ-
ատնկի ամէն հիւանդութիւններու
դ։
Երկրագործութեան զարգացման մէկ
րիշ պատճառն ալ փոխադրութեան
ջոցներուն բարւոքումն եղաւ։ Շո-
ն ու երկկայրականութիւնը ուշարի
նտական կեանքին պայմանները յե-
այրջեցին։ Երրորդ պատճառն ալ կա-
ալարութեանց աճկցութիւնն է։
մէն երկրի մէջ կազմակերպուեցան
կրագործական նախարարութիւններ,
ոնք հոգրապէս նպաստեցին երկրա-
ործութեան զարգացման։ Չորրորդ
ատճառն ալ երկրագործական թեր-
երն եղած են։
Օսմանցի երկրագործները բարե-
ախտ են որ ամէն դիւրութիւն կը
ալեկոծեն մեր Օգոստափառ Վեհա-
ետին շնորհիւ, Որուն բարձր հրամա-
ռ սկսած է հրատարակուիլ երկրա-
ործական թերթ մը, Զբրաաթ Կազէ-
ասը։ Այս թերթին վարչութիւնը կը
անուի զօրեղ կամքի տէր անձնաւո-
ութեան մը ձեռք, որ ամէն զոհողու-
իւն յանձն առած է Թուրքիոյ երկ-
ագործներուն օգտակար ըլլալու հա-
ար։ Վսեմ. Կարապետ Էֆ. Քէչիշ-
ան, երկրագործական թերթին պատ-
ասխանատուն, 25 տարիէ ի վեր հաւատար-
արէն կը ծառայէ Օսմ. Մասկոյն և
րականութեան և այժմ Թուրքիոյ

երկրագործներուն մատուցած իր այս ծառայութիւնը ընականաբար արժանի է ամէն համակրութեան և քաջալերութեան։

Երկրագործական թերթին խմբագրութիւնը յանձնուած է Օսմանցի գիտնականներու խումբի մը, որոնց միակ նպատակն է Թուրքիոյ բնական հարստութիւններէն օգտուելու միջոցները ցոյց տալ։ Խմբագրական է դեր-գնդապետ Վէհպի պէյ, որ Օսմանցի գրագէտներու մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւած է։ Իսկ աւագ խմբագիրն է Հայկազուն Էֆ. Պէկեան, նշանաւոր Հայ դիտունը, որ Բարիզի Էնտդիդիւ Նասիոնալ ակոնոմիքէն վկայեալ քիմիագէտ-հողագէտ է և Ցիրանական կառավարութեան կողմէ վարձատրուած է երկրագործական արժանիքի շքաղարմով։ Էօլ բուպիք տը Մէտիսինի ընթացքն աւարտելէ ետք, Պէկեան էֆ. Նանսիի Էօլ Տօնպալի մէջ ալ առաջին հանդիսացած է և յետոյ Նանսիի գիտական Համալսարանին մէջ կատարելագործած է իր մասնագիտութիւնը, բէքբարադէօրի վկայական ստանալով նաեւ Սգասիոն ակոնոմիք տը լեգէն։ Օսմ. կառավարութիւնը, դնահատելով Պէկեան էֆ.ի արժանիքը, Ա.յտրնի և Ձէդարիը Պարը Սէֆիտի կուսակալութեանց մէջ երկրագործական ընդհանուր քննիչի և երկրագործական պանքաներու վերաքննիչի պաշտօնները յանձնած է իրեն։ Պէկեան էֆ. այժմ Հալքալիի երկրագործական գիտական հետազօտութեանց Տնօրէնն է և Հալքալիի երկրագործական վարժարանին մէջ երկրագործութեան, այգեմշակութեան և բուսական պատուաստութեան ուսուցիչ է։ Անանապատ-ժական վարժարանին մէջ ալ բուսաբանութիւն կը դասախօսէ։

Երկրագործական թերթին մինչեւ հիմա հրատարակուած 11 թիւերուն մէջ Պէկեան էֆ. և իր աշխատակիցները ձեռնհասօրէն ուսումնասիրած են դուարաբուծութեան, պարտիզամշակութեան, ջերմատուութեան և երկրագործական ճարտարարուեստներու վերաբերեալ հարցեր, որոնցմէ պիտի կրնան մեծապէս օգտուիլ Օսմանցի երկրագործները։

Եթէ ներսի մեզ դիտողութիւն մը ընել, պիտի փափաքէինք որ այս ուսումնասիրութիւնները քիչ մը աւելի պարզ և ժողովրդական լեզուով գրուէին, քանի որ մեր երկրագործ դասակարգը տակաւին ի վիճակի չէ գրական գեղեցիկ լեզուով մը գրուած ծանօթութիւնները լիովին ըմբռնելու։

Ամէն պարագայի մէջ, հանրօգուտ ձեռնարկ մըն է այս, որուն կը մաղթենք ամէն յաջողութիւն։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ
ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՄԷՋ

(ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

Հայ թերթերու մէջ գաւառներէն յաճախակի գրուած տեղական յօդուածներն ստորագրողներուն շատ քիչերը միայն տեսանք որ հետաքրքրութեան իրենց գաւառական մեկուսարանի առեւտրական վիճակին։ Շատեր բոլորովին անտես ըրին իրենց նկարագրած քաղաքին առեւտրական կեանքը, որ մէկէ աւելի պատճառներով շահագրգռական կողմեր ունի։ Ոմանք ալ այնչափ հաբեւանցի ակնարկ մը միայն նետեցին, որմէ ընթերցողը բան մը չէր կրնար հասկնալ։

Ճաշակը, զոր տուա Մանզուսէի Առեւտրական Բաժինը՝ գաւառական մեկուսարներու առեւտրական վիճակին ուսումնասիրութեանը համար, անչուշտ պիտի գնահատուի գործի կեանքով և առեւտրական աշխարհով հետաքրքրուող շատ մը ընթերցողներու կողմէ։ Եւ այս կերպով իրաւունք կ'ունենանք յուսալու թէ գաւառացի գրողներէն շատեր լաւ օրինակի հետեւելու աղնուութիւնը պիտի ունենան՝ իրենց գաւառը, քաղաքը կամ մեկուսարը առեւտր. կերպով ներկայացնելով լրագրութեան մէջ և պահ մըն ալ գրական ապացոյցը պիտի տան իրենց գրասէր հայութիւնին և արուեստի ճշմարիտ ըմբռնումին։

Զգալով հանդերձ այս կարգի ուսումնասիրութեան մը համար պահանջուած ուշադիր աշխատութեան պէտքը, օգտակար ըլլալու տենչանքով միայն ձեռնարկեցինք Շ. Գարահիսարի առեւտրական ուսումնասիրութեան, որուն լիակատարութիւնը որչափ ալ

(*) Գաւառին շատ մը կողմերը և մասնաւորապէս Սու-Շէհրի և Գոյլահիսար ընտիր պտուղ կ'արտադրեն՝ և մեծաքանակ։ Սակայն սպառումին սակաւութիւնը քաղաքերութիւն չի տար կատարելագործութեան և տեսակին աղնուացումին ջանադիր ըլլալու։

մեծ դժուարութիւններ կրեցինք, մասնաւորապէս հաւաքագրելու համար անհրաժեշտ տեղեկութիւնները։ Ամէն ինչ ի գլուխ հանելու համար մեր ամէն ջանքերն ալ չբաւեցին։ Ուստի ստիպեցանք գոհանալ ինչ որ գտանք ունենալով։ Ինչպէս ամէն գործ, այս գործն ալ թերի է։ Ինչպէս ամէն գործ, այս գործն ալ ունի իր դրական կողմերը։ Ինչպէս ամէն գործ, այս գործն ալ ունի իր բացասական կողմերը։ Դրական կողմերն են՝ գաւառներու հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու, գաւառներու հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու, գաւառներու հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու։ Բացասական կողմերն են՝ գաւառներու հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու, գաւառներու հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու։

Ուստի ամենայն ինչ ի գլուխ հանելու համար, ինչ որ ունինք ունինք։ Ինչ որ ունինք ունինք։ Ինչ որ ունինք ունինք։